

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1 Арх 1 / 15	

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
національної безпеки, права та
міжнародних відносин
29 вересня 2023 р., протокол № 8
Голова Вченої ради
Лариса СЕРГІЄНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Порядок звернення до Європейського суду з прав людини та врахування його практики при здійсненні правосуддя у цивільних справах»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 081 «Право»
освітньо-професійна програма «Право»
факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин
кафедра права та правоохоронної діяльності

Схвалено на засіданні кафедри
права та правоохоронної
діяльності
29 серпня 2023 р., протокол № 8
Завідувач кафедри
Іван ДРАГАН

Гарант освітньо-професійної
програми
Олександр ОСТРОГЛЯД

Розробник: д.ю.н., доц., професор кафедри права та правоохоронної діяльності,
Людмила АНДРУСІВ

Житомир
2023 – 2024 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 2 / 15

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань: 08 Право	Нормативна	
Модулів - 1	Спеціальність: 081 «Право»	Рік підготовки:	
Змістових модулів - 2		1	1
Загальна кількість годин - 90		Семестр	
		2	2
Тижневих годин для денної форми навчання: 2	Освітній ступінь «магістр»	Лекції	
		32 год.	8 год.
		Практичні	
		16 год.	6 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
42 год.	76 год.		
Вид контролю: екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 53% аудиторних занять, 47% самостійної та індивідуальної роботи;

для заочної форми навчання – 16% аудиторних занять, 84% самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ OK11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 3 / 15

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є набуття та поглиблення студентами системних знань з особливостей захисту прав та основоположних свобод у Європейському суді з прав людини (далі – ЄСПЛ) та реалізації його рішень у цивільному процесі України.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- з'ясування особливостей механізму захисту прав людини відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;
- з'ясування особливостей структури та складу Суду, порядок його формування та процес розгляду ним заяв;
- засвоєння особливостей застосування основних норм Конвенції та протоколів до неї Судом;

- навчитися встановлювати факти порушення державою конвенційних Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 081 «Право»:

ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово.

ЗК9. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК11. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК12. Здатність використовувати правничу термінологію на високому професійному рівні.

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК2. Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України.

СК3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 4 / 15

СК11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.

СК15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за спеціальністю код спеціальності 081 «Право»:

ПРН 2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН 5. Вільно спілкуватися правничою іноземною мовою (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово.

ПРН 7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

ПРН 10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

ПРН 11. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції.

ПРН 12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

ПРН 13 Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

ПРН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ПРН 16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

ПРН 17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 5 / 15

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні та спеціальні питання практики Європейського суду з прав людини

Тема 1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: загальна характеристика

1. Історія прийняття Європейської Конвенції про захист прав і основоположних свобод.
2. Загальна характеристика Конвенції. Структура та зміст Конвенції.
3. Юридична природа норм Конвенції.
4. Основні права та свободи, закріплені у Конвенції.
5. Статут Європейського суду з прав людини.

Тема 2. Структура та організація діяльності ЄСПЛ

1. Порядок утворення, склад і внутрішня структура суду.
2. Компетенція суду.
3. Суддівський корпус. Обрання суддів, вимоги, які ставляться до суддів.
4. Суб'єкти звернення до Європейського суду. Умови прийнятності заяви до розгляду в Суді та умови сумісності заяви з Конвенцією.
5. Обмеження здійснення прав, які гарантує Конвенція.
6. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації.
7. Застереження і заяви про тлумачення.

Тема 3. Подання заяви до Європейського суду з прав людини

1. Юрисдикція ЄСПЛ.
2. Міждержавні справи та індивідуальні заяви. Участь третьої сторони.
3. Умови прийнятності. Вимоги до заяви.
4. Вичерпання внутрішньодержавних засобів захисту порушеного права.
5. Визначення строків позовної давності.
6. Ініціювання справи.

Тема 4. Процедура розгляду справи ЄСПЛ. Повноваження Суду

1. Підстави та порядок звернення до Європейського Суду з прав людини.
2. Загальні засади розгляду справи.
3. Порядок та особливості розгляду заяв у Комітетах та Палатах Європейського суду з прав людини.
4. Розгляд справи по суті та порядок ухвалення рішення.
5. Види рішень Європейського суду з прав людини.
6. Опублікування і виконання рішення Суду. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.
7. Функції Комітету міністрів Ради Європи.
8. Консультативні висновки.
9. Виконання рішень Суду.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 6 / 15

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Прецедентна практика Європейського суду з прав людини

Тема 5. Юридична природа рішень ЄСПЛ

1. Поняття прецедентного права ЄСПЛ.
2. Визначення прецедентного характеру рішень ЄСПЛ.
3. Застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.
4. Застосування Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини у сфері законодавства та у практиці.

Тема 6. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту цивільних прав

1. Рішення ЄСПЛ щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на життя; заборона рабства та примусової праці; право на свободу).
2. Рішення ЄСПЛ щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи (право на справедливий судовий розгляд; право на повагу до приватного життя; право на сімейне життя та визначення сім'ї; свобода думки, совісті і віросповідання; свобода вираження поглядів).
3. Рішення ЄСПЛ щодо захисту соціально-економічних прав особи (захист права власності; захист права на пільги, поняття пільг та привілеїв в практиці ЄСПЛ).

Тема 7. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні

1. Порядок звернення рішення Європейського суду з прав людини до виконання в частині виплати відшкодування.
2. Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
3. Правовий статус Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.
4. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання рішення Європейського суду з прав людини.
5. Застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в цивільному судочинстві.

Тема 8. «Пілотні рішення» ЄСПЛ

1. Ухвалення пілотних рішень. Поняття «пілотних рішень». Процедура прийняття «пілотних рішень».
2. Юридичні наслідки «пілотних рішень».
3. «Пілотні рішення» проти України.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06-05.01/081.00.1/М/ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 15

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
Модуль 1								
Змістовий модуль 1. Загальні та спеціальні питання практики Європейського суду з прав людини								
Тема 1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: загальна характеристика	11	4	2	5	8	-	-	10
Тема 2. Структура і організація діяльності ЄСПЛ	12	4	2	6	10	2	-	10
Тема 3. Подання заяви до Європейського суду з прав людини	11	4	2	5	12	2	2	8
Тема 4. Процедура розгляду справи ЄСПЛ. Повноваження Суду	11	4	2	5	12	-	-	10
Разом за змістовий модуль 1	45	16	8	21	42	4	2	38
Змістовий модуль 2. Прецедентна практика Європейського суду з прав людини								
Тема 5. Юридична природа рішень ЄСПЛ	11	4	2	5	10	-	-	10
Тема 6. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту цивільних прав.	12	4	2	6	16	2	2	8
Тема 7. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	11	4	2	5	12	2	2	10
Тема 8. «Пілотні рішення» ЄСПЛ	11	4	2	5	10	-	-	10
Разом за змістовий модуль 2	45	16	8	21	48	4	4	38
ВСЬОГО	90	32	16	42	90	8	6	76

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: загальна характеристика	2	-
2	Структура і організація діяльності ЄСПЛ	2	-
3	Подання заяви до Європейського суду з прав людини	2	2
4	Процедура розгляду справи ЄСПЛ. Повноваження Суду	2	-
5	Юридична природа рішень ЄСПЛ	2	-
6	Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту цивільних прав.	2	2
7	Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	2	2
8	«Пілотні рішення» ЄСПЛ	2	-
РАЗОМ		16	6

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 15

6. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом і виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички прийняття правових рішень. Відповіді на питання повинні бути законспектовані, їхнє викладення має бути стислим і чітким, обов'язковими є посилання на використані джерела.

Завдання для самостійної роботи передбачає опрацювання конспекту лекцій, основної та додаткової літератури, законодавства, а також опрацювання Інтернет-ресурсів в галузі діяльності ЄСПЛ та судових органів нашої держави.

Форма контролю самостійної роботи – перевірка конспекту або обговорення на практичному занятті. Питання, відведені для самостійної роботи, виносяться на поточний, модульний і підсумковий семестровий контроль.

З метою самостійного визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу студентам пропонуються питання для самоконтролю набутих знань. Самостійна робота як основна форма засвоєння слухачем навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових занять та без участі викладача, передбачає особистісну орієнтовану організацію самоосвіти студента.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: загальна характеристика	5	10
2	Структура і організація діяльності ЄСПЛ	6	10
3	Подання заяви до Європейського суду з прав людини	5	8
4	Процедура розгляду справи ЄСПЛ. Повноваження Суду	5	10
5	Юридична природа рішень ЄСПЛ	5	10
6	Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту цивільних прав	6	8
7	Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	5	10
8	«Пілотні рішення» ЄСПЛ	5	10
РАЗОМ		42	76

7. Індивідуальні завдання

Написання проекту заяви до Європейського суду з прав людини, що оформляються відповідно до вимог заяв до ЄСПЛ.

Передбачається, що в процесі вивчення дисципліни студент може виконати реферативне завдання, есе чи презентацію до однієї із досліджуваних тем навчального плану за погодженням з викладачем навчальної дисципліни.

Передбачається самостійне дослідження студентом теми: «Захист прав дітей: практика ЄСПЛ» та презентація його групі.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 9 / 15

8. Методи навчання

У навчальному процесі використовуються: лекції, практичні та індивідуальні заняття, групова робота, комунікативні техніки, реферування, а також методи опитування, тестування, ділові ігри тощо.

9. Методи контролю

Під час вивчення навчальної дисципліни «Порядок звернення до Європейського суду з прав людини та врахування його практики при здійсненні правосуддя у цивільних справах» застосовується поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня навчальних досягнень під час практичних (семінарських) занять та якості виконання самостійної, індивідуальної робіт та передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з окремого модуля навчальної дисципліни.

Поточний контроль – здійснюється під час проведення семінарських занять, відпрацювання академічних заборгованостей. Поточний контроль під час проведення практичних занять передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з навчальних (змістових) модулів навчальної дисципліни та їх корекцію. Прозорість оцінювання рівня знань студентів забезпечується чіткими критеріями.

Модульний контроль – визначає якість виконаної студентом навчальної роботи з окремих навчальних (змістових) модулів й оцінюється за сукупними підсумками поточної успішності, включаючи виконану самостійну та письмову модульну роботи.

Підсумковий (семестровий) контроль:

1. Оцінювання якості засвоєння дисципліни за всіма видами навчальних занять проводиться без участі студента на підставі усіх попередніх модульних контролів, що передбачені навчальним планом шляхом визначення середньозваженого балу (округленого до сотих) результатів модульних контролів.

2. Загальна кількість балів та результати семестрового контролю доводяться до відома студента. При проведенні підсумків семестрового контролю враховується наступне:

у разі, якщо студент погоджується з результатами поточної успішності, відповідна кількість балів та оцінка (за національною шкалою та шкалою ECTS) вважаються остаточними та виставляються в екзаменаційну відомість;

у разі незгоди студента з результатами поточної успішності підсумкова атестація студента з навчальної дисципліни здійснюється тільки за результатами складання екзамену.

До складання заліку (або екзамену) допускаються студенти, які отримали не менше 50 балів за результатами поточної успішності. Оцінки 50 і більше балів, внесені у відомість (або електронну відомість) дають право здобувачу вищої освіти скласти або екзамен.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 15

10. Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота								100
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	
10	20	10	10	10	20	10	10	

Шкала оцінювання

За шкалою	Екзамен	Бали
A	Відмінно	90-100
B	Добре	82-89
C		74-81
D	Задовільно	64-73
E		60-63
FX	Незадовільно	35-59
F		0-34

11. Рекомендована література

Основна література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. №254к/960ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2003р. Відомості Верховної Ради України. 2006. №30. Ст. 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

4. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016. № 30, ст. 542. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>

5. Щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини: Лист Департаменту державної виконавчої служби від 24.07.2006р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0491323-06#Text>

Навчальна література:

6. Белоусов Ю. Л., Блага А. Б., Житний О. О., Захаров Є. Ю., Кобзін Д. О., Мармазов В. Є. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України К. : Цифра, 2008. 324с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 11 / 15

7. Бущенко А. П. Застосування статей 3 та 5 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / Харківська правозахисна група. Х. : Права людини, 2007. 215 с.

8. Бущенко А. П. Стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини Х. : Права людини, 2009. 412 с.

9. Бущенко А. П. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини. 2. вид., випр. та доп. Х.: Права людини, 2008. 432 с.

10. Вибрані справи Європейського суду з прав людини. Вип. 6. К.: Фенікс, 2008. 336 с.

11. Вибрані справи Європейського суду з прав людини: Стаття 10 Європейської конвенції з прав людини К.: Фенікс, 2004. 93 с.

12. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування К.: Арттек, 1997. 624 с.

13. Дмитриченко І. В. Звернення громадян та неурядових організацій до Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посібник / Національний ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова; Благодійний фонд "Центр правової освіти" Миколаїв : Атол, 2006. 59 с.

14. Європейський суд з прав людини: Організація, діяльність, процес [В.В. Лутковська (відп.ред.), І. Шевчук (упоряд.)]. К. : Праксіс, 2005. 166 с.

15. Караман І.В., Козіна В.В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. К.: ВАІТЕ, 2015. 136 с.

16. Міжнародний захист прав людини: підручник. Том 1. За заг. ред. Л.М. Дешко. К.: КНТЕУ, 2019. 261 с.

17. Міжнародний захист прав людини: підручник. Том 2. За заг. ред. Л.М. Дешко. К.: КНТЕУ, 2019. 420 с.

18. Практика Європейського суду з прав людини як джерело національного права: матеріали круглого столу (м. Дніпро, 24 листоп. 2017 р.); уклад: д-р юрид. наук, доц. А.М. Кучук; канд. юрид. наук, доц. О.О. Орлова. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 100 с.

19. Данелія О. С. Юридичні особи як суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 1. С. 104-109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2017_1_19.

20. Права і свободи людини та їх дотримання під час дії воєнного стану. – К. : ВД «Професіонал», 2022. – 310 с. (укладачі - Ануфрієв М.І., Грицай Т.Г., Дубенко О.І., Коломоець О.Д., Копотун І.М., Кривенко О.В., Петков В.П., Петков С.В., Сивка В.В., Соболев Є.Ю.)

Допоміжна література

1. Андрусів Л.М., Доготар М.В. Міжнародно-правова регламентація

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ OK11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 15

заборони катування. Scientific Journal Virtus. 2020. № 42. С. 170-172. URL: <http://conference-ukraine.com.ua/ru/virtus/archivej/>

2. Андрусів Л.М. Поняття "майно" у практиці Європейського суду з прав людини. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету імені Короля Данила Галицького. №. 13 (25). 2022. С. 141-150.

3. Бойко О. Зміст права на справедливий судовий розгляд. Підприємництво, господарство і право. № 5. 2020. С. 294-298. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/5/52.pdf>

4. Буткевич В. Г., Маляренко В. Т. Європейський суд з прав людини та українське судочинство: питання взаємодії. Вісник Верховного Суду України. 2004. № 4 (44). С. 2-8.

5. Беяневич О. А. Про застосування практики Європейського суду з прав людини. Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Сер.: Юридичні науки. 2009 . С. 32-38.

6. Буроменський М.В. Звернення до Європейського суду з прав людини: практика Суду і особливості українського законодавства. URL: <http://khp.org/index.php?id=1080677442>

7. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини (1993-2002 рр.). Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного та місцевого самоврядування Академії правових наук України. Серія II. Коментарі прав і законодавства. Вип.3. / Редкол. : П. М. Рабінович та ін. [Текст]. Х.: Консум, 2003. 464 с.

8. Дешко Л.М. Умови, за наявності яких принцип поваги до прав людини не вимагає розгляду індивідуальної заяви Європейським судом з прав людини / Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 3-4 травня 2019 р. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2019. С. 254-256

9. Ефективність рішень Європейського суду з прав людини, або справи, розглянуті з 1959 по 1998 рік (Effects of Judgments or Cases 1959-1998) // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. 1999. №4. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=112>

10. Задирака Н., Січко К. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини як джерел адміністративно-процесуального права України / Н. Задирака, К. Січко // Юридичний вісник. 2014. № 2. С. 318-323.

11. Збірник витягів з рішень Європейського суду з прав людини, рекомендованих для вивчення при підготовці до письмового анонімного тестування у межах іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів на відповідність займаній посаді. 2018. URL: http://www.nsj.gov.ua/files/15296531171517493988%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%84%D0%A1%D0%9F%D0%9B_30.01.2018%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ OK11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 13 / 15

12. Ільченко І. Звернення до Європейського суду з прав людини як спосіб захисту права власності // Підприємництво, господарство і право. 2016. №6. С. 4-18.

13. Кодола Б. Основні кроки звернення до ЄСПЛ: від заяви до рішення// Юридична газета. 2019. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/osnovni-kroki-zvernennya-do-espl-vid-zayavi-do-rishennya.html>.

14. Кузнєцова Н. С. Власність і право на мирне володіння майном відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (поняття об'єктів права власності та нетипові об'єкти права власності у розумінні статті 1 Першого протоколу) / Н. С. Кузнєцова // Право власності: європейський досвід та українські реалії : збірник доповідей і матеріалів Міжнародної конференції (м. Київ, 22–23 жовтня 2015 року). К.: ВАІТЕ, 2015. С. 24-33. 9.

15. Нечипорук Г. Виконання пілотного рішення Європейського суду з прав людини в справі «Юрій Миколайович Іванов проти України»: вжиття заходів загального характеру. Прикарпатський юридичний вісник: збірник наукових праць. 2018. Випуск 2 (23). Том 2. С. 55-59.

16. Нечипорук Г. Роль рішень Європейського суду з прав людини в реформуванні системи виконання судових рішень в Україні. Порівняльноаналітичне право. 2019. №4. С. 70-73.

17. Нечипорук Г. Зміст конституційного права звертатися до Європейського суду з прав людини. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. Спецвипуск, ч. 2. С. 151-154.

18. Нечипорук Г. Нагляд за виконанням рішень Європейського суду з прав людини: розподіл повноважень між Комітетом Міністрів та Європейським судом з прав людини. Visegrad Journal on Human Rights. 2019. №3 (1). Рр. 202-206.

19. Нечипорук Г. Виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні: підходи та правові позиції Конституційного Суду України. Visegrad Journal on Human Rights. 2019. №4 (1). С. 81-87.

20. Нечипорук Г. Основні ознаки об'єктивного права звертатися до Європейського суду з прав людини. Матеріали круглого столу «Конституційні цінності як елемент правової культури». м. Київ, 20 вересня 2018 р. Київ, 2018. С. 19-21.

21. Нечипорук Г. Нагляд за виконанням рішень Європейського суду з прав людини: розподіл повноважень між Комітетом Міністрів та Європейським судом з прав людини. Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки 7 оптимальних моделей: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 3-4 травня 2019 р. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2019. С. 281-283.

22. Принципи ефективного розслідування відповідно до практики Європейського суду з прав людини [Текст]: наук.-метод. рек./ К.Л.Бугайчук,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 14 / 15

Є.О.Гладкова, Т.М.Малиновська, І.О.Святокум, О.В.Федосова. Харків: Харк. нац.ун-т внутр. справ. 2017. 81с.

23. Пархета А.А. Специфіка застосування рішень Європейського суду з прав людини у правовій системі України / А.А.Пархета А.А. // «Вісник Вищої ради юстиції». № 1 (13). 2013. С. 117-131.

24. Пушкар П.В. Короткий огляд ієрархії судової практики Європейського суду з прав людини, її джерел та юридичної сили / П.В. Пушкар // Вісник Верховного Суду України. № 6 (178). 2015. С. 43-48.

25. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Савіни проти України» від 18 грудня 2008 р. (Заява № 39948/06) [Текст] // Офіційний вісник України. 2009. № 84. Ст. 2852.

26. Сащенко М.І. Рішення ЄСПЛ як частина національного законодавства: проблемні питання, що виникають при виконанні та шляхи їх вирішення// Молодий вчений. 2018. №11 (63). С.131-134.

27. Соловійов О. В. Застосування практики Страсбурзького суду як джерела права (за матеріалами рішень і ухвал Верховного Суду України) [Текст] / О. В. Соловійов // Вісник Академії адвокатури України. 2010. Число 2 (18). С. 90-95.

28. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Стан дотримання та захисту прав дитини в Україні» до 20-річчя ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини [Текст]. Київ, 2010. 228 с.

29. Трегубов Е. Л. Право на справедливий суд в практиці європейського суду з прав людини / Е. Л. Трегубов // Форум права. 2010. № 1. С. 358–363. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10telzpl.pdf/>

30. Юридичні особи як суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини / О. С. Данелія. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 1. С. 104-109.

31. Чижмарь К.І. Рішення Європейського суду з прав людини 2016-2017. К.: «Центр учбової літератури». 2018. 232 с. // URL: <https://culonline.com.ua/catalog/pravova-literatura/rishennya-evropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-2016-2017/read>

12. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Європейський суд з прав людини. URL: www.echr.coe.int;
2. Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/home>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.1/М/ ОК11-2023
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 15

4. ЄСПЛ у 50-ти запитаннях. URL: https://moodle.oa.edu.ua/pluginfile.php/1807/mod_resource/content/1/FAQ_COU_L_UKR_A5_DEC2010.pdf
5. Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: <https://helsinki.org.ua/?r=a1b8>
6. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=index>
7. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
8. Юридична бібліотека. URL: <http://pravo.biz.ua/>
9. Союз юристів України. Всеукраїнське громадське об'єднання. URL: <http://www.lawyersunion.org.ua>
10. Верховний суд України. URL: <http://www.scourt.gov.ua/>
11. Юридичний портал. URL: <http://jurisprudence.com.ua/>
12. Правознавець. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/>
13. Юридичний радник. URL: <http://www.yurradnik.com.ua/>
14. Юридична газета. URL: <http://yur-gazeta.com/>
15. Конституційний Суд України. URL: <http://www.ccu.gov.ua/>
16. Вищий господарський суд України. URL: <http://arbitr.gov.ua/>